

Tolta eller torta?

– några ord om den nya svenska kärlväxtförteckningen

Lennart Bratt

Under hösten 1998 utkom Svenska Nomenklaturverket och EU-kommissionen med de föreskrifter (SIS 98:925) som skall gälla för namngivning av våra kärlväxtarter. Fjälltoltan skall numera heta torta. Ohörsamhet mot normerna och osunt hävdande av antikverade synonymer kan leda till varning från Nomenklaturan. Äntligen har vi fått ett kraftfullt instrument mot nostalgimaffian!

Nå, fullt så långt har det inte gått, utan det som skett är att Svenska Botaniska Föreningen har gett ut ett mastigt opus om 560 sidor betitlat ”**Svenska kärlväxer**”. Ni kära DABS:are, som prenumererar på Svensk Botanisk Tidskrift har fått skriften er tillsänd som häfte 5, 1997, (dock kraftigt försenat) och kan sluta läsa här. För er som är ovetandes om denna nyhet gör jag nedan ett axplock av sådant jag funnit intressant vid en ganska snabb genomläsning.

Förteckningens författare är den oefterhärmligt noggranne och systematiska f.d. SBT-redaktören Thomas Karlsson med stöd av en namnkommitté för kärlväxter inom SBF. Listan har två huvudsyften:

- att förteckna samtliga i Sverige (och Norden) funna kärlväxter, dvs. både ursprungliga (”vilda”) och inkomna (”förvildade”) arter,
- att vara normgivande för namnskick i de flesta sammanhang där kärlväxter beskrivs.

Listan tar upp inte mindre än 8058 taxa¹ varav 4868 är de arter, underarter och varieteter som har påträffats i Sverige. 1932 taxa har varit bofasta länge i landet, 578 taxa räknas som bofasta men inkomna i sen tid, medan 2358 betraktas som rent tillfälliga. Olika symboler beskriver vilken status ett visst taxon har idag, varför listan givetvis är av oskattbart värde som en ”checklista” där man snabbt utröner om en viss växt är funnen i Sverige eller ej. Man blir även varse vilken rang vi hädanefter bör ge vissa växter, t ex vår kära åkerskallra i Ore som vi alltså bör ge rang av underart, inte varietet som somliga tidigare har hävdad.

En ganska lång lista över ej medtagna taxa finns även, dvs. uppgifter om växter som omskrivits i litteraturen men som nu anses vara felaktiga eller för dåligt belagda. Denna är en intressant läsning och en god tankeställare över vilket besvär publicerade uppgifter om dåligt underbyggda fynd åstadkommer. Vikten av att beläggsexemplar alltid tillställs större herbarier understryks ånyo.

Av de taxa som ej godtagits är det bara ett fåtal som berör oss i Dalarna. Hybriden trådfräken x smalfräken som Gunnar Björkman trodde sig ha funnit 1949 vid Tomossen och som publicerades i Hylanders flora 1953 anses vara felbestämd och hybriden ej känd från Norden. Även för övrigt gäller det som uteslu-

¹ taxa (sing. taxon) = systematisk enhet av olika rang, t ex familj, släkte, art, underart, form och varietet.

tits i listan främst diverse hybrider – mest *Carex* och *Salix* – där man tydligen blivit mer försiktiga med att utnämna konstiga buskar till hybrider. Skönt för oss kanske, även om man gärna skyller sin oförmåga att bestämma arter i dessa släkten på att de så lätt hybridiserar. Skönt är även att hybriderna nickstarr x gråstarr och ängsfryle x svartfryle utgår!

Listan är som sagt mycket omfattande beroende på den mängd tillfälligt förvildade arter som ingår. Här finns allt från vandrande jude till kivi och avokado, dvs. allt som slinker ut bakom våra växthus och i våra trädgårdskomposter. Mängder av dessa arter har jag aldrig hört talas om och här gömmer sig de mest fantasiväckande namn, t ex azurläpp, tiggarnöt, draköga osv.

Detta för oss in på listans andra huvudsyfte, nämligen att tjäna som en normgivare för svensk namngivning. Listan har värkt fram under lång tid och resultatet är i mina ögon lyckat. Man kunde frukta namngrodor som de som finns i motsvarande listor för kryptogamer, av typen ”spindlingar”. På kärlväxtsidan har man dock inte behövt nyskapa så många namn i och med att traditionella svenska namn har funnits och att bland alla dialektala varianter ändå en viss praxis kring vilket namn som varit ”officiellt” utvecklats. Som rubriken säger har ändå en mängd kniviga ställningstaganden måst göras: torta – ej fjälltolta eller toлта, hundkäx – ej hundkex eller hundloka osv. En synonymförteckning finns som hjälp för den som endast känner namnet duvkulla; han finner där det accepterade namnet skogsstjärna. Endast sådana synonymer som varit i bruk efter 1930 omtalas, men här saknar jag mängder av sådana namn som ännu flitigt används av ”ickebotanister” i Dalarna.

Vi har sammanfattningsvis på ännu ett område nått ökad likriktning och konformitet på gott och ont. Dock är jag övertygad om att Trollius även framledes kommer att vara ett forum där allehanda lokala och dialektala namn kommer att få utrymme. Nog ska väl *Lövåstûpporna* få leva kvar utan att behöva kallas brandgul lilja (hoppsan, brandlilja ska det vara).

Namnkommittén i slutspurten

